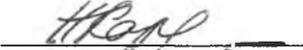
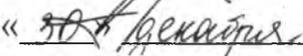

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар БДУКМ

 Н.У. Карчэўская

«~~30~~ 2025 г.

Регистрационный № ВД-~~6/25-92~~/эвуч.

ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ

*Вучэбная праграма
ўстановы адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці
6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны,
прафілізацыі «Культурная спадчына і турызм»*

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0322-03-2023 па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 28.08.2023 № 274, вучэбнага плана БДУКМ па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны.

СКЛАДАЛЬНІК

Т.Ф. Сухоцкая, прафесар кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

І.І. Таркан, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат культуралогіі.

Т.М. Смолікава, дацэнт кафедры міжкультурных камунікацый і рэкламы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 3 ад 17.10.2025 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 2 ад 20.12.2025 г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя культуры» складзена ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0314-02-2023 па спецыяльнасці 6-05-0322-03 «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны». Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» прадугледжана для студэнтаў спецыяльнасці 6-05-0322-03 «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны».

Засваенне агульных заканамернасцей генезісу культуры пры дапамозе гісторыка-генетычнага, параўнальна-гістарычнага, тыпалагічнага, структурна-функцыянальнага, каштоўнаснага, герменеўтычнага, семіятычнага падыходаў з'яўляецца неад'емнай часткай прафесійнага майстэрства спецыялістаў у сферы культуры, сродкам сацыяльна-культурных зносін, забяспечвае эстэтычнае і патрыятычнае выхаванне.

Вучэбная дысцыпліна «Гісторыя культуры» сфарміравана ў адпаведнасці з сучаснай адукацыйнай парадыгмай, адлюстроўвае ўнутраную логіку вывучаемых культуралагічных праблем, арыентуе будучых спецыялістаў на прафесійную дзейнасць.

Мэтай вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» з'яўляецца асэнсаванне культурнага працэсу на ўзроўні яго семантычна-прагматычнай інтэрпрэтацыі, набыццё студэнтамі базавых ведаў аб агульных заканамернасцях дынамікі культуры, спецыфіцы гістарычнага развіцця сусветнай і нацыянальнай культур, спосабах і праблемах іх узаемадзеяння.

Задачы:

- засвоіць асноўныя этапы гісторыі сусветнай і нацыянальнай культуры, заканамернасці іх паслядоўнага развіцця;
- авалодаць асноўнымі тэндэнцыямі сучаснага культурнага працэсу;
- асэнсаваць асноўныя дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай сусветнай культуры;
- супаставіць розныя тыпы культур на падставе выяўлення агульных рыс для вызначэння гістарычных тыпаў культуры, вылучэння тыпалагічных характарыстык;

Вучэбная дысцыпліна «Гісторыя культуры» прадугледжвае актуалізацыю міжпрадметных сувязей з такімі вучэбнымі дысцыплінамі дзяржаўнага кампанента, як: «Этналогія», «Этналогія Беларусі», «Усеагульная гісторыя», «Гісторыя Беларусі», а таксама вучэбнымі дысцыплінамі кампанента УВА: «Гісторыя мастацтваў», «Ахова гісторыка-культурнай спадчыны» і некаторымі іншымі.

У адпаведнасці з вучэбным планам па спецыяльнасці агульнай вышэйшай адукацыі 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў наступных *універсальнай кампетэнцыі*:

– Валодаць здольнасцю аналізаваць працэсы і з’явы нацыянальнай і сусветнай культуры, наладжваць міжасабовае ўзаемадзеянне з улікам сацыяльна-культурных асаблівасцяў, этнічных і канфесійных адрозненняў.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў базавай прафесійнай кампетэнцыі:

– Аналізаваць і ацэньваць асноўныя гістарычныя падзеі і працэсы, дасягненні сусветнай і айчыннай культуры, агульныя заканамернасці фарміравання культурнай спадчыны.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны мэтазгодна выкарыстоўваць *наступныя метады навучання*: тлумачальна-ілюстратыўны, эўрыстычны, метады ўключанага назірання, вучэбнае мадэляванне практыка-арыентаванага навуковага даследавання.

У рамках фарміравання сучасных сацыяльна-асобасных і сацыяльна-прафесійных кампетэнцый будучых спецыялістаў пры правядзенні семінарскіх заняткаў выкарыстоўваюцца метадыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай працы.

У межах адукацыйнага працэсу па вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен не толькі набыць тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіваць свой каштоўнасна-асабовы, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным жыцці краіны.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя культуры» ўсяго прадугледжана 90 гадзін, з якіх аўдыторных заняткаў 54 гадзіны. Прыкладнае размеркаванне гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 30, семінары – 24.

Форма бягучай атэстацыі – тэст.

Рэкамендаваная форма прамежкавай атэстацыі студэнтаў – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Уводзіны. Культура першабытнага грамадства

Канцэпцыі паходжання культуры. Сутнасць грамадска-гістарычнай (біясацыяльнай) тэорыі культурагенезу. Асноўныя перыяды развіцця першабытнай культуры: палеаліт, мезаліт, неаліт. Асноўныя этапы культурнай эвалюцыі ў эпоху палеаліта: арыньякская, салютрэйская, мадленская культуры.

Архаічны (даміфалагічны) светапогляд. Татэмізм як адна з найбольш старажытных форм вераванняў эпохі палеаліту. Анімізм, фетышызм як тып светаадчування дагістарычнай эпохі. Абрады, табу, магія. Функцыі міфа ў культуры архаічнага грамадства. Рытуал і яго функцыі ў першабытным грамадстве. Дасягненні неалітычнай рэвалюцыі. Пахавальныя абрады і культы продкаў. Мегаліты: менгіры і дальмены.

Вобраз свету першабытнага чалавека (час, прастора, самаадчуванне). Рысы і асаблівасці першабытнага мастацтва. Пячорныя і наскальныя роспісы (Альтаміра, Ласко, Мантэспан, Тасілін-Аджэр, Чатал-Хююк і інш.). Помнікі першабытнай культуры на тэрыторыі Беларусі.

Тэма 2. Культура Старажытнага Егіпта

Усход як культурная цэласнасць. Цывілізацыі Старажытнага Усходу ў мадэлі сусветнай гісторыі К. Ясперса. Культура «давосевых» цывілізацый. Характэрныя рысы старажытных цывілізацый: архаічная форма светаўспрымання, рытуальны, культавы характар сацыяльных узаемаадносін, высокаразвітая матэрыяльная культура, магічная, політэістычная духоўная культура, сінкрэтычны і манументальны характар развіцця мастацтва. Паняцце ірыгацыйнай культуры.

Адметныя асаблівасці старажытнаегіпецкай цывілізацыі. Рэлігійна-міфалагічная сістэма Старажытнага Егіпта. Сакралізацыя культуры. Вярхоўныя багі. Піраміда як прасімвал егіпецкай культуры. Культ памерлых. Храмавыя комплексы Аменхатэпа III: Луксор, Карнак. Рэлігійная рэформа фараона Эхнатона і яе ўздзеянне на каноны мастацтва. Грабніца Тутанхамона – дасягненні ў дэкаратыўным мастацтве. Роспісы грабніц. Шэдэўры скульптуры. Літаратура Старажытнага Егіпта. Сувязь музыкі з культам. Храмы і скульптуры эпохі Рамсесаў: Абу-Сімбел.

Александрыя як культурны цэнтр эпохі элінізму.

Развіццё навуковых ведаў (матэматыка, астраномія, медыцына, муміфікацыя, ваенная справа і інш.).

Матэрыяльная культура Старажытнага Егіпта. Жыллё, характар забудовы гарадоў. Адзенне егіпцянаў.

Тэма 3. Культура Старажытнага Кітая

Пэрыядызацыя старажытнакітайскай культуры, асаблівасці фарміравання.

Пэрыяд архаікі. Культура першых дзяржаў. Эпоха Шан, Чжоў. *Пэрыяд класікі.* Утварэнне імперыі Цынь. Вялікая кітайская сцяна. Імперыя Хань – залаты век у культуры Старажытнага Кітая. Вялікі шаўковы шлях. *Эпоха шасці дынастый.* Рост уплыву будызму на развіццё кітайскай культуры.

Традыцыйналізм кітайскай культуры. Канцэпцыя цэнтральнай дзяржавы. Культ імператара і продкаў. Сямейна-этнічныя адносіны.

Асноўныя філасофска-рэлігійныя вучэнні Старажытнага Кітая: канфуцыянства, маізм, даасізм, будызм, легізм. Паняцці «даа», «інь» і «янь» як аснова гармоніі свету. Даоскія тэхнікі самаўдасканалення. Канфуцыянская мараль і мадэль ідэальнага чалавека. Прынцып гармоніі ў канфуцыянстве. Будыйская маральная традыцыя.

Рацыянальнасць мыслення як адметнасць кітайскага менталітэту. Навуковыя дасягненні. Уяўленні пра сусвет у «Кнізе змен» і «Кнізе гісторыі», ці «Кнізе дакументаў». Стварэнне іерагліфічнай пісьменнасці. Каліграфія. Кітайскі каляндар. Дасягненні кітайскай медыцыны. Мастацтва Старажытнага Кітая (літаратура, выяўленчае мастацтва, дойлідства, музыка, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва). Звычай і абрады. Сістэма адукацыі і выхавання.

Тэма 4. Культура Старажытнай Індыі

Гістарычныя тыпы індаарыйскай цывілізацыі. Протаіндыйская культура, індаарыйская культура, культура імперыі Маўр'яў. Веды – рэлігійна-філасофскі помнік. Варна-каставая сістэма. Развіццё міфалагічных, рэлігійных, філасофскіх уяўленняў аб свеце. Вучэнне аб душы, карме і сансары. Брахманізм, будызм, індуізм – асноўныя філасофска-рэлігійныя вучэнні. Важнейшыя прынцыпы будызму. Паняцце нірваны. Махаяна і хінаяна. Узнікненне індуізму. Вучэнне аб аватарах. Культ Брахмы, Вішну, Шывы. Культ Крышны. Крышнаізм.

Мастацкая культура Старажытнай Індыі. «Махабхарата» і «Рамаяна» – шэдэўры літаратуры сусветнага значэння. Значэнне танца ў індыйскай культуры. Пячорныя гарады і храмавыя комплексы. Помнік старажытнаіндыйскага права «Законы Ману». Развіццё навукі і тэхнікі (астраномія, матэматыка, медыцына і інш.). «Камасутра» як энцыклапедыя сямейных адносін і крыніца мастацтва кахання.

Тэма 5. Культура Старажытнай Грэцыі і Рыма

Асновы грэка-рымскай цывілізацыі (М. Я. Данілеўскі, О. Шпенглер, К. Ясперс). Антычны тып культуры і яго адметнасці: антрапацэнтрызм, аганальнасць, антрапамарфізм, політэізм, міфалагічнасць і інш. Прынцып космацэнтрызму ў старажытнагрэчаскай культуры.

Перыядызацыя старажытнагрэчаскай культуры.

Крыта-мікенскі перыяд. Мінойская культура вострава Крит. Сімволіка: лабірынт, Мінатаўр. Культавыя цырымоніі. Першыя дзяржавы з цэнтрамі-палацамі ў Кносе, Фесце, Маліі, Ката-Закра. Росквіт цывілізацыі ахейскай Грэцыі. Будаўніцтва і афармленне палацаў у Мікенах, Цірінфе, Піласе. Адкрыцці Г. Шлімана, раскопкі Троі, Мікен, Цірінфа. Роля крыта-мікенскай цывілізацыі ў станаўленні антычнай культуры.

Гамераўскі (царскі) перыяд. Зараджэнне асноў грэчаскай культуры. Полісная сістэма дзяржаўнасці. Алімпійскія гульні. Вытокі старажытнагрэчаскага гераічнага эпасу. «Іліяда», «Адысея» Гамера.

Архаічны перыяд. Асаблівасці міфалогіі антычнай Грэцыі: фарміраванне алімпійскага пантэона, асноўныя цыклы міфаў. Апалонаўскае і дыянісійскае ў культуры. Міфалагічныя персанажы: дэміург, культурны герой і трыкстэр. Асноўныя героі, іх функцыі і дзеянні. Уяўленні грэкаў пра замагільны свет.

Узнікненне філасофіі і навукі. Праблема спалучэння рацыянальнасці і містыкі. Развіццё літаратуры. Сістэма родаў і жанраў у антычнай літаратуры (Арыстоцель «Паэтыка»): эпічныя, лірычныя, драматычныя жанры. Грэчаскі архітэктурны ордэр. Скульптура. Дэкаратыўнае мастацтва.

Класічны перыяд. «Залаты век» Перыкла. Палітычная культура старажытных грэкаў. Фарміраванне тэорыі мастацтва. «Канон» Паліклета (скульптура «Дарыфор»). Класічны перыяд у гісторыі філасофіі (Сакрат, Платон, Арыстоцель, Дэмакрыт). Афіны – цэнтр адукацыі і культуры. Акадэмія Платона і ліцэй Арыстоцеля. Прамоўніцкае мастацтва (Дэмасфен). Гістарычная думка (Герадот, Фукідыд). Антычныя каляндарныя містэрыі і мастацтва драмы. Грамадскае значэнне тэатра. Творчасць Эсхіла, Сафокла, Эўрыпіда. Камедыі Арыстафана. Афінскі Акропаль – шэдэўр антычнай архітэктуры. Скульптары эпохі класікі. Музыка. Піфагораў лад. Светапогляд чалавека ў старажытнагрэчаскай культуры. Антычны ідэал калакагатыі і яго абгрунтаванне ў філасофіі Піфагора, Сакрата, Арыстоцеля. Канцэпцыя катарсісу ў Піфагора і Арыстоцеля. Тэорыя эстэтычнага выхавання. Сямейныя адносіны і быт грэкаў.

Культура элінізму. Сінтэз культуры Захаду і Усходу. Інтэнсіўнасць развіцця мастацтва. З'яўленне паняцця элітарнасці. Асноўныя дасягненні эпохі. Цуды свету. Мастацтва як адлюстраванне змен у светаўспрыманні

грэкаў. Карыньскі ордэр як сімвал эклектызму. Сінкрэтызм у рэлігіі і міфалогіі. Філасофскія школы: скептыцызм, эпікурэізм, стаіцызм. Александрыя як навуковы цэнтр эліністычнага свету. Александрыйскі мусеён, Александрыйская бібліятэка. Прыродазнаўча-навуковыя дасягненні (Еўклід, Архімед, Апалоній Пергскі).

Спецыфіка культуры Старажытнага Рыма. Каштоўнасныя дамінанты рымскай культуры. «Рымскі міф». Дзяржаўна-палітычныя і ідэалагічныя акцэнтны ў культуры Старажытнага Рыма. «Civitas» як падмурак рымскай культуры. Пераемнасць і наватарства рымскай антычнасці.

Перыядызацыя старажытнарымскай культуры: этрускі і царскі перыяды; перыяд рэспублікі; перыяд імперыі. Уплыў грэчаскай культуры на рымскую цывілізацыю.

Асаблівасці міфалагічных і рэлігійных поглядаў рымлян. Канцэпт лёсу (фатуму) у сістэме каштоўнасцей рымлян. Міфалагізацыя гісторыі як характэрная рыса рымлян. Пантэон багоў Рыма (Марс, Юнона, Юпітэр і інш.). Крызіс старажытнарымскай рэлігіі. Хрысціянства як сінтэз іудзейскай і антычнай культурных традыцый.

Палітычная і прававая культура Рыма (Гай Юлій Цэзар, Марк Тулій Цыцэрон, Палібій і інш.). Рымская філасофская школа (Марк Аўрэлій, Луцый Сенека і інш.). Стаіцызм. Рыторыка як адлюстраванне ментальнай асновы рымскай культуры. Тэатр і святы. Рымскае сцэнічнае мастацтва. Эвалюцыя сцэнічных жанраў: трагедыя, камедыя, народны фарс, атэлана, мім, пантаміма. Рымская літаратура ў сістэме культуры. Паэзія (Лукрэцый Кар, Катул, Вергілій, Гарацый, Авідый). Рымскі раман. Музыка і яе месца ў сістэме старажытнарымскай культуры.

Навука і адукацыя. Класіфікацыя навук. Тэарэтычныя і эмпірычныя навукі. Семь вольных мастацтваў у сістэме рымскіх ведаў. Роля філасофіі ў сістэме навук. Рымскія гісторыкі. Рымскі энцыклапедызм. Формы сацыялізацыі і адукацыі ў старажытнарымскай культуры.

Асноўныя архітэктурныя формы, тыпы будынкаў. Рымскае дойлідства. Скульптурны партрэт. Мастацкая спадчына Геркуланума. Раннехрысціянскае мастацтва і сімволіка. Уплыў культуры Рыма на станаўленне заходняй цывілізацыі.

Тэма 6. Сярэдневяковая культура Еўропы

Падыходы да вывучэння сярэдневяковай культуры, яе інтэрпрэтацыя ў еўрапейскай гуманітарнай думцы (Ф. Ніцшэ, Й. Хейзінга, М. Блок, Ф. Бродэль, Ж. Ле Гоф і інш.). Расійскія даследчыкі пра Сярэдневякоўе

(М. Бахцін, А. Гурэвіч). Перыядызацыя еўрапейскай сярэднявечнай культуры. Крыніцы для вывучэння сярэднявечнай культуры.

Гетэрагеннасць прасторы сярэднявечнай культуры. Суіснаванне народнай, царкоўнай, рыцарскай культур.

Арыентацыя на антычную спадчыну. Остгоцкае адраджэнне. Вестгоцкае адраджэнне. Каралінгскае адраджэнне.

Змены ў развіцці культуры ў перыяд сталага Сярэднявечжыя. Законы сярэднявечнай геапалітыкі. Фарміраванне сістэмы сярэднявечных гарадоў.

Хрысціянства як каштоўнасць-сімвалічная аснова культуры Сярэднявечжыя. Узнікненне хрысціянскай тыпалогіі культуры і яе роля ў становленні хрысціянскага тыпу культуры (Іаан Златавуст, св. Аўгустын, Фама Аквінскі і інш). Сістэма рытуальных рэліквій, іх месца і сімвалічнае значэнне ў сярэднявечнай культуры. Манаства і яго роля ў культуры Сярэднявечжыя. Зараджэнне канонаў іканапісу.

Адметнасць сярэднявечнай карціны свету. Храм як «вертыкаль духу», горад – «гарызанталь гісторыі».

Фарміраванне рыцарскай ідэалогіі. Рыцарскі кодэкс.

Сістэма адукацыі і выхавання. Прынцып «сямі вольных мастацтваў» і «трох пачаткаў» (школа, скрыпторый, бібліятэка). Узнікненне навуковых карпарацый. Першыя еўрапейскія ўніверсітэты.

Мастацкія стылі (раманскі, готыка), уплыў царквы на іх фарміраванне. Хрысціянская іканаграфія. Мазайкі і фрэскі. Помнікі архітэктуры: саборны ансамбль у Пізе, царква Нотр-Дам дзю Пор у Клермон-Феране, сабор Парыжскай Божай Маці і інш. Музычнае мастацтва: грыгарыянскі харал, поліфанія, чатырохлінейны нотны стан. Літаратура: гераічны эпас, рыцарская лірыка, літургічная драма, рыцарскі раман. Сярэднявечная кніга. Сярэднявечны тэатр: містэрыя, фарс, міраклё. Народная карнавальная культура. Смехавы канон.

Каштоўнасць арыентацыі сярэднявечнага чалавека. Паняцце маргінальных груп. Значэнне культуры Сярэднявечжыя для развіцця сусветнай культуры.

Тэма 7. Культура эпохі Адраджэння

Фарміраванне новага тыпу культуры. Паняцці «гуманізм», «Адраджэнне», «Рэфармацыя». Храналагічныя рамкі еўрапейскай культуры эпохі Адраджэння. Рэгіёны распаўсюджвання культуры Рэнэсансу і іх спецыфіка. Паняцце «рэнесансны гуманізм». Новы комплекс гуманітарных дысцыплін (філалогія, паэтыка, гісторыя, этыка, педагогіка). Старажытнагрэчаскі і

латынь як аснова сістэмы гуманітарных ведаў. Роля кнігадрукавання ў распаўсюджванні гуманістычных ідэалаў.

Перадумовы ўзнікнення рэнесанснай культуры ў Італіі. Перыядызацыя італьянскага Адраджэння. Ідэі Дантэ (трактаты «Баль», «Пра народнае красамоўства»). Адлюстраванне светапогляду Дантэ ў паэме «Боская камедыя». Жывапіс Джота.

Ранняе Адраджэнне. Петрарка як пачынальнік Рэнесансу. Рэнесансная навела Джавані Бакача. Паварот ад схаластычных традыцый і аскетычных ідэалаў да гуманістычнай культуры. Жывапіс ранняга Рэнесансу. Творчасць Бацічэлі.

Высокае і позняе Адраджэнне ў Італіі. Леанарда да Вінчы пра праблемы пазнання. Вучэнне пра дзяржаву і кіраўніка Н. Макіявелі.

Мастацтва як увасабленне новай карціны свету. Італьянскія жывапісныя школы. Творчасць Леанарда да Вінчы, Мікеланджэла, Рафаэля, Тыцыяна. Архітэктура Андрэа Паладзіа, яе уплыў на сусветную культуру. Эстэтычныя прынцыпы і каноны культуры італьянскага Адраджэння.

Спецыфіка культуры Паўночнага Адраджэння.

Адраджэнне ў Германіі. Станаўленне гуманізму, арыентацыя на італьянскую культурную спадчыну. Роля ўніверсітэтаў у распаўсюджванні гуманістычных ідэй. Жывапіс Альбрэхта Дзюрэра, Ганса Гальбейна і інш. Гуманізм Ульрыха фон Гутэна.

Адраджэнне ў Нідэрландах. Асаблівасці культурнай эвалюцыі ў Нідэрландах. Сацыяльныя і маральныя ўстаноўкі Эразма Ратэрдамскага ў «Пахвале Дурноце». Жывапіс Яна ван Эйка, Іераніма Босха, Пітэра Брэйгеля. Нідэрландская літаратура. Нідэрландская школа поліфаніі.

Адраджэнне ў Англіі. Кіраванне Генрыха VIII і зараджэнне новых тэндэнцый у культуры. Італа-французскі ўплыў. Этычная дактрына Томаса Мора. Зараджэнне ўтапічных праектаў XVI–XVII стст. Узлёт англійскай культуры ў Елізаветінскую эпоху (1558–1603). Англійскі тэатр 1580–1590-х гг. Адлюстраванне ў тэатральным мастацтве гуманістычных ідэй і супярэчнасцей эпохі (Уільям Шэкспір). Матэрыялістычныя ідэі Фрэнсіса Бэкана.

Адраджэнне ў Францыі. Сінтэз італьянскіх традыцый. Каралеўскі двор як цэнтр французскай рэнесанснай культуры. Распаўсюджванне рыцарскага ідэала. Мішэль дэ Монтэнь як пачынальнік эсэістыкі. Сатыра Франсуа Рабле.

Іспанскі рэнесанс. Росквіт іспанскіх гарадоў – асяродкаў рэнесанснай культуры. Помнікі свецкай і царкоўнай архітэктуры. Іспанскі двор як цэнтр развіцця мастацтваў. Творчасць Мігеля дэ Сервантэса. Драматургія Лопэ дэ Вега. Жывапіс Эль Грэка і Веласкеса.

Сістэматызацыя евангельскага вучэння Марціна Лютэра. Пратэстантызм. Рэфармацыя і кнігадрукаванне. Тэарэтычнае абгрунтаванне «палявання на ведзьмаў» («Молат ведзьмаў»).

Тэма 8. Культура Беларусі IX–XVI стст.

Сярэдневяковая беларуская культура. Асаблівасці язычніцкіх уяўленняў. Культурнае развіццё Полацкай зямлі. Прыняцце хрысціянства. Засваенне беларускай культурай візантыйскіх традыцый. Узнікненне славянскай пісьменнасці. Старажытныя беларускія помнікі пісьменнасці. Хрысціянскі гуманізм беларускіх асветнікаў: Ефрасіння Полацкая, Кірыл Тураўскі, Клімент Смаляціч, Аўраамій Смаленскі. Сафійскі сабор як сімвал незалежнасці Полацкага княства. Полацкая і Гродзенская школы дойлідства. Манументальны і станковы жывапіс. Дробная пластыка. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сістэма адукацыі і выхавання. Царкоўныя і манастырскія школы.

Рэнесанс і яго асаблівасці ў Беларусі. Эпоха Адраджэння як “залаты век” ў беларускай гісторыі і культуры. “Хрысціянскі гуманізм”. Значэнне гарадоў у развіцці культуры. Станаўленне Вільны як культурнага цэнтра Вялікага Княства Літоўскага. Рэфармацыя і яе сувязь з рэнесансна-гуманістычнай культурай. Асноўныя дасягненні ў галіне навукі і іх уплыў на духоўную культуру. Культуратворчая дзейнасць Міколы Гусоўскага, Францыска Скарыны, Андрэя Волана. Светапоглядныя канцэпцыі Сымона Буднага, Васіля Цяпінскага і інш. Распаўсюджанне ідэі нацыянальна-культурнай свабоды. Пашырэнне адукацыі. Брацкія школы. Езуіцкія калегіумы. «Граматыка» Мялеція Сматрыцкага. Эстэтычная думка ў Беларусі. Спалучэнне элементаў хрысціянскай сістэмы каштоўнасцей і фальклорнага светаўспрымання.

Тэма 9. Еўрапейская культура XVII-XVIII ст.

Сацыяльна-палітычныя дэтэрмінанты фарміравання культуры Новага часу. Навуковая рэвалюцыя XVII ст. Прыярытэт рацыяналістычнага пачатку. Эксперымент у культуры Новага часу. Феномен тэхнікі. Адкрыцці і вынаходніцтвы XVII ст. Навуковыя акадэміі Новага часу.

Еўрапейская мастацкая культура XVII ст. Спецыфіка барочнага асэнсавання сацыякультурнай рэчаіснасці і сутнасці чалавека. Высокае і нізавое барока. Пратэстантызм і яго роля ў фарміраванні капіталістычных адносін (М. Вэбер).

Класіцызм як мастацкая сістэма. Асаблівасці эстэтыкі класіцызму. Французская літаратура XVII ст. Нікала Буало як тэарэтык класіцызму.

Драматургія П'ера Карнэля, Жана Расіна. Камедыі Мальера. Байкі Жана дэ Лафонтэна. Музыкальная і тэатральная культура XVII ст. Новыя музычныя жанры і формы. Школы скрыпічных майстроў Італіі (Амаці, Гварнеры, Страдывары). Зараджэнне оперы. Роля Клаудыя Мантэвердзі ў станаўленні жанру оперы. Творчасць Жана Батыста Люлі. Оперныя жанры (опера-серыя, опера-буфа, опера-семісерыя, камічная опера). Месца тэатра ў культуры Новага часу. Сцэнічнае мастацтва. Школы акцёрскага майстэрства.

Феномен Асветы ў еўрапейскай культуры. Асветніцкія ідэі ў еўрапейскай філасофскай думцы і літаратурна-мастацкай творчасці. Уплыў філасофіі Дж. Лока на погляды асветнікаў. Крытыка культуры і цывілізацыі. Вальтэр як сімвал эпохі. Дзейнасць Вальтэра як філосафа, пісьменніка, грамадскага дзеяча. Д. Дзідро як ідэалаг Асветы. Энцыклапедыя як асноўны праект Асветы. Погляды. Ж.-Ж. Русо. Нямецкія асветнікі: Г. Э. Лесінг, І. Кант, Г. В. Гегель, Ф. В. Шэлінг.

Феномены культуры Асветы: масонства, магічныя ідэі і практыкі, авантурысты.

Асноўныя мастацкія напрамкі. Культура ракако. Мастацтва Францыі, Англіі, Іспаніі, Германіі. Музыка як вышэйшы від мастацтва. Творчасць І. С. Баха. Роля Г. Ф. Гендэля ў развіцці оперы. Оперная рэформа К. В. Глюка. Венская класічная школа ў музыцы (І. Гайдн, В. А. Моцарт).

Сувязь літаратуры XVIII ст. з ідэалогіяй Асветы. Праблематыка асветніцкага класіцызму. «Веймарскі класіцызм» (І. В. Гётэ, Ф. Шылер). Асаблівасці асветніцкага рэалізму. Роль рамана ў творчасці асветнікаў. Творчасць Д. Дэфо, Д. Свіфта. Сентыменталізм як кірунак у мастацкай культуры XVIII ст. Рух «Буры і націску».

Тэатральная культура XVIII ст. Французскія камедыі П. А. дэ Бамаршэ. Англіійскі тэатр: творчасць Р. Б. Шэрыдана. Італьянскі тэатр: рэформа К. Гальдоні. Росквіт нямецкага тэатра: творчасць Г. Э. Лесінга, І. В. Гётэ, Ф. Шылера.

Тэма 10. Культура Беларусі XVII–XVIII стст.

Агульная характарыстыка культуры Рэчы Паспалітай XVII–XVIII стст. Ідэалогія сарматызму як характэрная рыса культуры. Грэка-каталіцкая царква і яе ўплыў на развіццё культуры.

Культура Беларусі эпохі барока. Тэндэнцыі і напрамкі развіцця беларускага барока. Віленскае барока ў архітэктуры. Вобраз магната ў XVII–XVIII стст. Месца шляхты ў культуры эпохі барока. Гарадское і сельскае насельніцтва: быт і норавы.

Асвета і адукацыя. Асветніцкая дзейнасць Сімяона Полацкага, Л. Залускага, Я. Даманеўскага, Б. Дабашэвіча, М. Пачобута-Адлянцкага і інш. Беларускія асветнікі: І. Храптовіч, К. Нарбут, А. Тызенгаўз. Дзейнасць Адукацыйнай камісіі.

Літаратура і драматургія Беларусі XVII–XVIII стст. Палемічная літаратура (С. Полацкі). Драматургія (У. Ф. Радзівіл).

Тэатральная культура Беларусі XVII–XVIII стст. Школьныя тэатры. Роля інтэрмедыі ў развіцці беларускага тэатра. Батлеечны тэатр. Магнацкія прыватнаўласніцкія тэатры. Несвіжскі тэатр Радзівілаў.

Музычная культура Беларусі XVII–XVIII стст. Роля мецэнатаў у развіцці музычнай культуры (А. Тызенгаўз, С. Зорыч, М. К. Агінскі). Аркестры і капелы пры дварах магнатаў. Музычная адукацыя ў Беларусі ў XVIII ст. Развіццё духоўнай музыкі ў XVII–XVIII стст.

Тэма 11. Культура XIX ст.

Культура Захаду ў XIX ст.: агульная характарыстыка эпохі. Палітычны, ідэалагічны і сацыяльна-эканамічны кантэксты культурнай сітуацыі ў заходнім грамадстве. Рост гарадоў. Фарміраванне тэхнагеннага ладу заходняй цывілізацыі.

Унутраны дуалізм еўрапейскай культуры. Мастацкія напрамкі ў культуры XIX ст.

Эпоха рамантызму. Ідэалы і сімвалы рамантызму ў мастацтве. Стагоддзе літаратуры, музыкі, тэатра. Стыль ампір. Новыя напрамкі ў архітэктуры. Містычны элемент рамантызму (У. Блэйк). Эскапісцкія ідэі рамантызму (Дж. Г. Байран і інш). Цікавасць да культур Усходу і народнай культуры.

Пошукі рэалістычнага мастацтва. Эстэтычныя ідэалы рэалізму. Адлюстраванне рэалій буржуазнай культуры. Імпрэсіянізм у культуры Еўропы: абсалютызацыя ўражання. К. Дебюсі – заснавальнік музычнага імпрэсіянізму. Жывапісныя пошукі Ван Гога, Гагена, Сезана.

Дэкадэнс як пераломны перыяд у культуры заходняга грамадства.

Праблематыка культуры ў філасофіі XIX ст.: А. Шапенгаўэр, С. К'еркегор. Культурфіласофская рэфлексія Ф. Ніцшэ. Авангардызм. Стыль мадэрн.

Фарміраванне дэмакратычнай ідэалогіі і грамадскай думкі на тэрыторыі Беларусі ў XIX ст. (К. Каліноўскі, А. Незабытоўскі, Ф. Савіч і інш.). Нацыянальна-культурнае адраджэнне і фарміраванне беларускай нацыі. Дзейнасць этнографіі і фалькларыстаў (П. Шпілеўскі, П. Шэйна, А. Кіркора і інш.)

Мастацкая культура. Віленская мастацкая школа. Архітэктура, тэатр, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Вобраз рамантычнага героя ў творчасці

А. Міцкевіча. Эстэтыка рамантызму ў паэзіі Т. Зана і Я. Чачота. Драматургія В. Дуніна-Марцінкевіча. Прынцыпы рэалізму і народнасці ў творах Ф. Багушэвіча. Рамантычныя і рэалістычныя пачаткі ў паэзіі Я. Лучыны.

Залатое і Сярэбранае стагоддзі рускай культуры. Дыялог класіцызму і рамантызму ў паэзіі В. Жукоўскага, А. Пушкіна, Ф. Цютчава, М. Лермантава. Ідэйна-мастацкія сувязі рускага і еўрапейскага рамантызму. Фарміраванне крытычнага рэалізму. Творчасць М. Гоголя. Росквіт рускага рамана. Маральныя пошукі і філасофскае асэнсаванне рэчаіснасці (Ф. Дастаеўскі, Л. Талстой, А. Чэхаў). Станаўленне рускай музычнай класікі: М. Глінка, А. Даргамыжскі, П. Чайкоўскі. Творчасць кампазітараў «Магутнай кучкі». Таварыства вандроўных мастацкіх выстаў.

Тэма 12. Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX – пачатку XXI ст.

Асноўныя гісторыка-культурныя працэсы XX ст. Крызіс каштоўнасцей розуму, прагрэсу і самабытнасці свету ў познім індустрыяльным грамадстве. Распад адзінства еўрапейскай культуры постіндустрыяльнага грамадства.

Культура мадэрну як пошук новых духоўных асноў быцця. Выяўленне стылю ў архітэктуры (А. Гаўдзі), дэкаратыўна-прыкладным мастацтве (Л. К. Ціфані, Г. Гімар), жывапісу (Г. Клімт). Мадэрнізм як мастацкі рух XX ст. Разнастайнасць мадэрнісцкіх напрамкаў у мастацтве: фавізм (А. Маціс), экспрэсіянізм (Э. Мунк, Ф. Марк), кубізм (П. Пікаса, Ж. Брак), футурызм (Ф. Марынеці, В. Хлебнікаў), абстракцыянізм (В. Кандзінскі, К. Малевіч), прымітывізм (А. Русо, Н. Пірасмані), дадаізм (Т. Тцара, М. Дзюшан), сюррэалізм (Р. Магрыт, С. Далі, Ф. Кало). Функцыяналізм у архітэктуры (Л. Міс ва дэр Роэ, Ш. Э. Ле Карбюз'е).

Вядучая роля літаратуры ў духоўнай культуры грамадства. Тэатр і драматургія. Стылістычная разнароднасць у музыцы. Кінамастацтва: пошук мастацка-выразных сродкаў. Тэлебачанне.

Масавое грамадства і культура. Тэхналагічныя і сацыяльныя дэтэрмінанты фарміравання масавай культуры. Механізм масавай культуры і яе функцый.

Феномен постмадэрнізму і яго адметныя ўласцівасці. Рост культурнай разнастайнасці. Узаемадзеянне культур, міжкультурная камунікацыя. Дыялог культур. Асаблівасці дыялогу Усход–Заход. Культурныя адносіны з ісламскім светам. Варыянты ўзаемадзеяння самабытнасці і сучаснасці.

Агульныя прынцыпы і каштоўнасці савецкай культуры. Уніфікацыя культурнага жыцця ў савецкім грамадстве. Таталітарызм і культура. Дэструкцыя сацыялістычнай культуры. Сацыякультурнае фарміраванне постсавецкага грамадства.

Перадумовы фарміравання сусветнай культуры. Складванне планетарнай прасторы культуры. Праблема глабальных цэнтраў і перыферыі культуры. Полімарфізм культуры як фактар устойлівага развіцця сучаснага гармадства. Футуралогія аб глабальным мадэліраванні розных аспектаў сусветнай культуры.

Адметнасці сацыякультурнай сітуацыі ў Беларусі. Асноўныя рысы і тэндэнцыі развіцця беларускай культуры. Беларуская культура ва ўмовах глабалізацыі. Праблемы ідэнтычнасці і самаідэнтыфікацыі. Захаванне гісторыка-культурнай спадчыны як глабальная праблема сучаснасці. Гендарныя і экалагічныя праблемы ў кантэксце сучаснай культуры. Дзяржаўная палітыка ў сферы беларускай мовы і культуры. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры.

**ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА
ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ**

Дзённая форма атрымання адукацыі

Нумар тэмы	Назва тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі		
1	Уводзіны. Культура першабытнага грамадства	2			
2	Культура Старажытнага Егіпта	2	2		
3	Культура Старажытнага Кітая	2	2	2	Выступленне на семінары, мультымедычная прэзентацыя
4	Культура Старажытнай Індыі	2	2	2	Выступленне на семінары, мультымедычная прэзентацыя
5	Культура Старажытнай Грэцыі і Рыма	2	2		
6	Сярэдневяковая культура Еўропы	2	2		
7	Культура эпохі Адраджэння	2	2	2	Выступленне на семінары, мультымедычная прэзентацыя
8	Культура Беларусі IX–XVI стст.	2	2		
9	Еўрапейская культура XVII – XVIII стст.	2	2		
10	Культура Беларусі XVII–XVIII стст.	2			
11	Культура XIX ст.	2	2	2	Пісьмовае апытанне
12	Сацыядынаміка еўрапейскай культуры XX–пачатку XXI ст.	2	2	2	Абмеркаванне вынікаў індывідуальных заданняў
Разам...		24	20	10	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. Борко, Т. И. Культурная антропология : учебник для вузов / Т. И. Борко. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2025. – 209 с.
2. Культурология : учебно-методическое пособие / составители Е. Н. Афанасова, В. В. Третьяков. – Иркутск : ИрГУПС, 2023. – 160 с. – URL: <https://e.lanbook.com/book/369548>.
3. Смолик, А. И. Культурология : учебное пособие / А. И. Смолик, Ю. П. Бондарь, О. М. Соколова. – Минск : РИВШ, 2025. – С. 140–344.

Дадатковая

1. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения / Л. М. Брагина [и др.]. – М. : Высш. шк., 2001. – 479 с.
2. Кармин, А.С. Культурология / А. С. Кармин, Е. С. Новикова. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
3. Качаноўскі, У. У. Гісторыя культуры Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў ВНУ / У. У. Качаноўскі. – Мінск : Экаперспектыва, 1994. – 162 с.
4. Культурология: теория и история культуры: культуры цивилизаций Нового времени (XVII – начало XX в.) : пособие. – Витебск : ВГУ, 2009. – 293 с.
5. Смолік, А. І. Культуралогія : гісторыя культуры : вучэб. дапам. / А. І. Смолік, Л. К. Кухто, А. А. Цобкала. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2009. – 311 с.

Метады і тэхналогіі навучання

Да педагагічных метадык і тэхналогій, якія садзейнічаюць пошуку і прымяненню ведаў, а таксама набыццю вопыту самастойнага рашэння прафесійных праблем, адносяцца:

- тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці;
- праектныя тэхналогіі;
- камп'ютэрныя тэхналогіі.

Пры арганізацыі вучэбнага працэсу і кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць розныя мадэлі кіруемай самастойнай работы, вучэбна-метадычны комплекс.

Для фарміравання неабходных універсальных і спецыялізаваных кампетэнцый мэтазгодна укараняць ў практыку правядзення семінарскіх заняткаў метадыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы, прымяняць праблемныя, творчыя заданні.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў прадугледжвае работу з навукавай, навукова-папулярнай, вучэбна-метадычнай, хрэстаматычнай літаратурай, вывучэнне студэнтамі асобных пытанняў дысцыпліны, аналіз канкрэтных сітуацый, падрыхтоўку да семінарскіх заняткаў, тэсту, экзамену.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны выкарыстоўваюцца наступныя формы самастойнай работы:

- работа студэнтаў з навукавай і вучэбна-метадычнай літаратурай, с першакрыніцамі, самастойнае вывучэнне некаторых пытанняў вучэбнай дысцыпліны, падрыхтоўка да семінарскіх заняткаў, заліку;
- кіруемая самастойная работа ў выглядзе выканання індыўідуальных заданняў, падрыхтоўкі прэзентацый, індыўідуальных кансультацый.

Выкананая работа павінна адлюстроўваць ступень засваення студэнтамі тэарэтычных пытанняў, уменне самастойна мысліць, лагічна разважаць, ставіць пытанні, абагульняць, вызначаць праблемы, рабіць вывады.

Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці

Для ацэнкі дасягненняў па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя культуры» і дыягностыкі фарміравання кампетэнцый студэнтаў выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

- удзел студэнта і выступленне яго на семінары з падрыхтаваным інфармацыйным (тэматычным) паведамленнем і інш.;
- абарона заданняў, выкананых на семінарскіх занятках;
- падрыхтоўка рэфератаў па асобных тэмах, раздзелах дысцыпліны;
- абарона выкананых у рамках кіруемай самастойнай работы індывідуальных (групавых) заданняў;
- вусныя бягучыя кантрольныя апытанні па асобных тэмах падчас заняткаў;
- тэставы кантроль;
- бягучая атэстацыя, экзамен па вучэбнай дысцыпліне.